

บทที่ 3

การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนจะเริ่มต้นจากการกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัย ซึ่งเปรียบเสมือนกับการตั้งโจทย์หรือคำถามในสิ่งที่ผู้วิจัยสงสัย ซึ่งประเด็นปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน จากนั้นครุณักวิจัยจะดำเนินการเพื่อค้นหาคำตอบด้วยกระบวนการวิจัยซึ่งนำไปสู่การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมาย การสร้างนวัตกรรมและเครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ผลและสรุปผลการวิจัย และการเขียนรายงานการวิจัย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่ครุณักวิจัยต้องกำหนดให้ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานวิจัยที่มีคุณภาพ

ความหมายของปัญหาการวิจัย

มีผู้ให้ความหมายของปัญหาการวิจัยหลายท่าน ดังนี้

พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 20) ได้กล่าวถึงความหมายของปัญหาการวิจัยว่า หมายถึง ประเด็นที่นักวิจัยสงสัยใคร่รู้และต้องดำเนินการตามระบบระเบียบวิธีวิจัย เพื่อค้นหาคำตอบที่ถูกต้องให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งในสถานการณ์ทั่วไปเรามักมีข้อสงสัยอยู่เสมอว่าทำไมจึงเกิดปรากฏการณ์บางอย่างขึ้น เพราะเหตุใด

วารุ เพ็งสวัสดิ์ (2551: 76) ได้กล่าวถึงความหมายของปัญหาการวิจัยว่า หมายถึง ประเด็นข้อสงสัย หรือคำถามที่ผู้วิจัยต้องการดำเนินการหาคำตอบด้วยกระบวนการวิจัย ปัญหาการวิจัยจะมีลักษณะเป็นข้อสงสัยของผู้วิจัยต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความแตกต่างและไม่มี ความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง นั่นคือไม่ว่าสภาพการณ์ต่าง ๆ จะเป็นปัญหาหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าหากว่าผู้วิจัยเห็นว่าควรหาคำตอบเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้นก็สามารถนำมาเป็นประเด็นปัญหาการวิจัยได้

สุวิมล ติरणันท์ (2551: 27) ได้กล่าวถึงความหมายของปัญหาการวิจัยว่า หมายถึง ประเด็นที่นักวิจัยสงสัยและต้องการดำเนินการเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ทำให้มีลักษณะเป็นข้อสงสัยของผู้วิจัยต่อสถานการณ์ ทั้งที่เป็นความขัดแย้งและไม่เป็นความขัดแย้งระหว่างสถานการณ์ที่เป็นจริงกับสถานการณ์ที่คาดหวังหรือสถานการณ์ที่ควรจะเป็น หากผู้วิจัยเห็นว่าหาคำอธิบายสถานการณ์ใดก็สามารถนำมาเป็นประเด็นปัญหาการวิจัยได้

จากความหมายของปัญหาการวิจัยที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาการวิจัย หมายถึง ประเด็นที่นักวิจัยสงสัยและต้องการค้นหาคำตอบด้วยกระบวนการวิจัย ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องเป็น ปัญหาที่สามารถค้นหาปรากฏการณ์ที่เป็นจริงได้

แหล่งที่มาของปัญหาการวิจัย

มีผู้อธิบายถึงแหล่งที่มาของปัญหาไว้หลายท่าน ดังนี้

วาร์โร เฟ็งสวีสต์ (2551: 77) กล่าวว่าไว้ว่าปัญหาการวิจัยสามารถหาได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. จากประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาที่ตนเองพบจากการประกอบอาชีพ หรือจากการสังเกตสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันแล้วนำ ประสบการณ์เหล่านั้นมาสร้างเป็นปัญหาเพื่อทำการวิจัย

2. จากทฤษฎี หรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนเองสนใจ ซึ่งแนวคิดหรือทฤษฎีจะ ช่วยแนะแนวทางว่าควรจะต้องศึกษาประเด็นใดเพิ่มเติม หรือทฤษฎีนั้นเราไม่เห็นด้วยจึงทำให้เกิดข้อ สงสัยขึ้นมา ซึ่งจะนำไปสู่การตรวจสอบทฤษฎีก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปก็ได้

3. จากการอ่านหนังสือ หรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การที่ผู้วิจัยอ่านเอกสาร อย่างกว้างขวาง ทั้งในสาขาที่ตนศึกษาเล่าเรียนและที่สนใจ อ่านทั้งที่เป็นหนังสือ ตำราเรียน วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ รวมทั้งหนังสือรวมคำปราศรัยของบุคคลสำคัญต่าง ๆ เมื่ออ่านมาก ๆ จะได้ แนวคิด ซึ่งสามารถนำมาประมวลสร้างเป็นปัญหาสำหรับการวิจัยได้

4. จากแหล่งที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ปัจจุบันแหล่งทุนอุดหนุนการวิจัยมีมากมาย หลายแหล่ง เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนวิจัย สถาบันพระปกเกล้า มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยปกติแหล่งทุนจะมีการกำหนดหัวข้อหรือปัญหา กานวิจัยอย่างกว้าง ๆ ซึ่งจะเป็นการชี้แนะในการกำหนดปัญหาการวิจัยได้

5. จากบทความงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เปิดสอนในระดับ บัณฑิตศึกษาหรือหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ จะมีการรวบรวมไว้เป็นรูปเล่ม ถ้าผู้วิจัยอ่านงานวิจัยเหล่านี้ก็ จะทำให้ทราบว่าเราสนใจเรื่องใด มีแง่มุมใดบ้างที่มีผู้วิจัยไว้แล้ว และยังมีประเด็นใดบ้างที่น่าสนใจ และยังไม่มีการศึกษาวิจัย

6. จากข้อเสนอแนะของผลงานวิจัยที่ทำมาแล้ว ซึ่งเจ้าของงานวิจัยเหล่านั้นจะให้ แนวคิด หรือข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปไว้ ผู้อ่านสามารถที่จะนำประเด็นเหล่านี้มากำหนด เป็นปัญหาการวิจัยได้

7. วารสารวิจัยเฉพาะสาขาวิชา ในวารสารเหล่านั้นจะมีผลงานวิจัยใหม่ ๆ และทันสมัย ในสาขานั้น ๆ ทำให้ผู้ที่กำลังค้นคว้าหาหัวข้อปัญหาการวิจัยได้รู้ว่าปัญหาใดที่มีการศึกษาไว้บ้างแล้ว

8. นำคำพูด ข้อเสนอหรือข้อคิดจากผู้รู้หรือผู้ชำนาญในสาขานั้น ๆ มาคิดเพื่อตรวจสอบคำพูด ข้อเสนอหรือข้อคิดเหล่านั้นโดยการวิจัย

บุญชม ศรีสะอาด (2556: 11-12) ได้กล่าวถึงแหล่งของปัญหาการวิจัยว่ามีแหล่งที่จะช่วยให้สามารถพบปัญหา เลือกปัญหา หรือกำหนดปัญหาการวิจัยหลายแหล่ง ดังนี้

1. รายงานการวิจัยของคนอื่น ๆ ที่พิมพ์ออกมาแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในวารสารการวิจัยต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ปรินต์มานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นผลงานที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา หรือในรูปรายงานที่พิมพ์ออกมาเป็นเล่มหรือแม้กระทั่งบทคัดย่อที่มีการรวบรวมไว้ การศึกษารายงานการวิจัยในแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าว อาจช่วยให้ได้แง่คิด สามารถกำหนดปัญหาการวิจัยได้ ผู้วิจัยอาจพบวิธีการศึกษาที่น่าสนใจในการวิจัยเรื่องหนึ่ง และเห็นแนวทางที่จะนำมาศึกษากับปัญหาหนึ่งที่มีผู้ศึกษาโดยใช้วิธีที่แตกต่างกันออกไป

2. ทฤษฎี ข้อเสนอแนะใหม่ ๆ และบทความของผู้รู้ไม่ว่าจะอยู่ในตำราวารสารวิชาการต่าง ๆ การศึกษาทฤษฎี ข้อเสนอแนะใหม่ ๆ และบทความของผู้รู้อย่างกว้างขวางในตำรา เอกสาร วารสารวิชาการ ในด้านที่ตนสนใจ อาจช่วยให้มองเห็นปัญหาในการวิจัยได้

3. การเข้าร่วมสัมมนา ประชุมทางวิชาการ ในเรื่องต่าง ๆ อาจช่วยให้พบปัญหาที่ควรทำการวิจัยได้

4. การเสนอหัวข้อที่ควรทำวิจัย ของหน่วยงานที่ให้ทุน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ การให้ทุนอุดหนุนการวิจัยโดยระบุลักษณะโครงการวิจัย หรือโดยการกำหนดเรื่องของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ อาจช่วยให้เลือกเรื่องที่จะวิจัยได้

5. จากการใช้คอมพิวเตอร์สืบค้นรายชื่อเรื่องต่าง ๆ ที่มีผู้วิจัยไว้แล้วตามหมวดต่าง ๆ ในสาขาที่ตนสนใจเพื่อที่จะได้แนวคิดในการวิจัย หรือสืบค้นผลงานวิจัยโดยย่อในเรื่องที่ตนสนใจเมื่อศึกษาในเรื่องเหล่านั้นอาจพบปัญหาที่จะทำวิจัย

6. จากการปฏิบัติงานในหน้าที่อาจพบปัญหาที่น่าทำวิจัย

ประสพ เนิ่งเฉลิม (2556: 90-93) ได้กล่าวถึงแหล่งของปัญหาการวิจัยว่าการเลือกปัญหาที่จะนำไปสู่ประเด็นการวิจัยนั้น สามารถค้นหาได้จากหลายแหล่ง ซึ่งการเลือกปัญหาให้ได้ปัญหาวิจัยที่ดีทำได้ไม่ง่ายมากนัก ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเลือกปัญหาได้ง่ายขึ้นคือจะต้องรู้ว่าแหล่งของปัญหานั้นมาจากที่ใดบ้าง โดยทั่วไปแล้วแหล่งของปัญหาการวิจัยสามารถค้นหาได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่ได้จากการปฏิบัติงานหรือสิ่งที่คุณวิจัยกำลังประสบอยู่ตามความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หรือความสนใจใคร่รู้ของผู้วิจัยตามสภาพการจัดการเรียนการสอนบ่อยครั้งมักจะพบว่าปัญหาของการวิจัยนั้นมาจากห้องเรียน พฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน ผู้วิจัยจะต้องสังเกตและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาตามสภาพความเป็นจริง เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการพูด ความสามารถทางการคิดขั้นสูง ฯลฯ

บ่อยครั้งจะพบว่านิสิตเดินเข้ามาหาและถามว่าจะทำวิจัยเรื่องอะไรดีถึงจะเหมาะสมและเป็นไปได้ สามารถทำวิจัยแล้วสำเร็จ การศึกษาได้ตามระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนดไว้ สิ่งถัดไปที่ผู้เขียนจะถามย้อนกลับไปที่นี่ก็คือ “ปัญหาที่โรงเรียนของคุณคืออะไร ?” คำถามดังกล่าวจึงจะสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนที่นำไปสู่ประเด็นของการวิจัยจึงมักจะมีมาจากสภาพการปฏิบัติงานของผู้สอน เช่น สภาพการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนรูปแบบหรือวิธีการสอนที่ใช้ พฤติกรรมของผู้เรียน ฯลฯ

2. การพูดคุยปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงานหรือผู้รู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอนโดยการพูดคุยเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามโอกาสต่าง ๆ อาจนำไปสู่การทบทวนประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การวิจัยได้เพราะบางครั้งเพื่อนร่วมงานหรือผู้รู้ อาจมีประเด็นปัญหาหรือประเด็นการวิจัยใหม่ ๆ ทำหยาการพัฒนาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี บางครั้งปัญหาการวิจัยอาจจะได้มาจากปรากฏการณ์ จากบุคคลรอบข้าง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความริเริ่มของงานวิจัยได้

3. การเข้าร่วมเวทีวิชาการ การประชุมสัมมนาทางวิชาการลักษณะของประเด็นปัญหามักเกิดจากการเข้าร่วมรับฟังและยินดีรับข้อเสนอแนะจากผู้รู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเวทีวิชาการซึ่งจะช่วยให้คุณวิจัยได้สร้างสรรค์มุมมองใหม่ ๆ หรือวิทยาการใหม่ ๆ ที่อาจนำไปสู่การกำหนดหัวข้อการวิจัยได้ เช่น การประชุมวิชาการระดับชาติ การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ international Conference on Educational Reform

4. การอ่านเอกสารและศึกษาจากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เช่นการอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านบทความวิชาการ บทความวิจัยต่าง ๆ ที่ได้รับการเผยแพร่ทั้งในรูปแบบตีพิมพ์รูปเล่ม และเผยแพร่แบบออนไลน์ การศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถบ่งชี้ความเหมือนและความแตกต่างกับงานวิจัยที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร เรื่องที่ทำวิจัยทันสมัยและน่าสนใจหรือไม่ การทบทวนเอกสารและงานวิจัย นอกจากจะทำให้คุณวิจัยได้ทราบถึงประเด็นแนวโน้มการวิจัยแล้ว ยังช่วยให้การตั้งสมมติฐานการวิจัยชัดเจนขึ้น สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้อย่างมีหลักการ ปัจจุบันการอ่านงานวิชาการต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้ง่ายโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งช่วยให้คุณวิจัยรับรู้ประเด็นการวิจัยใหม่ ๆ ได้อย่างกว้างขวางและสามารถวิเคราะห์แนวโน้มของการ

วิจัยทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างเท่าทัน สามารถนำมาปรับเป็นประเด็นการวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนการสอนได้

5. หน่วยงานวิจัยกำหนดโจทย์การวิจัย บางครั้งแหล่งทุนการวิจัยก็จะเป็นผู้กำหนดโจทย์หรือประเด็นการทำวิจัย ซึ่งจะช่วยให้ นักวิจัยสามารถนำเสนอกรอบแนวคิดเพื่อขอรับทุนสนับสนุนการวิจัย เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฯลฯ

6. การอ่านผลงานวิจัยของผู้อื่น การกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยสามารถค้นหาได้จากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์หรือบทความวิจัยก็ได้ ปัญหาที่สามารถนำมากำหนดประเด็นทางการวิจัยนั้นมักปรากฏในส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งข้อเสนอแนะนี้จะทำให้นักวิจัยได้ต่อยอดการศึกษาจากงานวิจัยที่ผ่านมา แล้วเกิดความรู้สึกว่างานวิจัยของตนไม่สมบูรณ์ ควรได้รับการเติมเต็มโดยผ่านกระบวนการวิจัยอื่น ๆ

จากแหล่งที่มาของปัญหาการวิจัยที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาการวิจัยมาจากหลากหลายช่องทาง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย การประชุมสัมมนา ประสบการณ์ ความสนใจส่วนตัว ผู้บังคับบัญชา ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งนี้ประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังจะค้นหาคำตอบในประเด็นที่สงสัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้

ความหมายของปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน

มีผู้ให้ความหมายของการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 20) ได้ให้ความหมายของปัญหาการวิจัยชั้นเรียนว่า หมายถึง เป็นประเด็นที่ครูผู้วิจัยสงสัยใคร่รู้ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และต้องดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบเช่นเดียวกัน เพียงแต่อาจมีขั้นตอนหรือกระบวนการที่ลดลง โดยเป็นปัญหาที่แคบกว่า คือ เฉพาะในห้องเรียนหรือในสถานการณ์ที่ครูประสบอยู่โดยตรง

สุวิมล ว่องวานิช (2553: 48) ได้ให้ความหมายของปัญหาการเรียนรู้อย่างกว้าง หมายถึง ปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้ไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

ประสาธ เนืองเฉลิม (2556: 86) ได้ให้ความหมายของปัญหาการวิจัยชั้นเรียนว่า หมายถึง เป็นปัญหาที่ประสบพบเจอในห้องเรียน ปัญหาการเรียนการสอนอาจได้มาจากความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง หรือความไม่สอดคล้องกันระหว่างสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการแก้ไข หรือพัฒนาอย่างเป็นระบบ หรือได้รับการป้องกัน

พิชิต ฤทธิจรุญ (2559: 61) ได้ให้ความหมายของปัญหาการวิจัยชั้นเรียนว่า หมายถึง ประเด็นข้อสงสัยหรือคำถามที่ครูนักวิจัยต้องการดำเนินการเพื่อหาคำตอบให้ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริงด้วยกระบวนการวิจัย คำถามวิจัยจะมีลักษณะเป็นข้อสงสัยของครูนักวิจัยต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความแตกต่างและไม่แตกต่างระหว่างสภาพที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

จากความหมายของปัญหาการวิจัยในชั้นเรียนที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง สภาพหรือปรากฏการณ์ที่ครูผู้สอนประสบในชั้นเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนไม่บรรลุตามสิ่งที่ครูคาดหวังไว้ ดังนั้นครูจึงพยายามหาแนวทางที่แก้ไขสภาพดังกล่าวด้วยการทำวิจัยในชั้นเรียนที่เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้

วิธีการวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน

มีนักวิชาการที่กล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน ไว้ดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช (2553: 48) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน คือ ปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน หรือสิ่งที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลให้การเรียนการสอนไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด สิ่งที่สังเกตเห็นดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดข้อสงสัยว่า “มีอะไรเกิดขึ้น” สิ่งนั้นก่อให้เกิดปัญหาอย่างไร “ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น” “ทำไมจึงไม่เป็นไปตามที่ควรจำเป็น” “ฉันสามารถทำอะไรได้บ้าง” ข้อสงสัยที่กำหนดในลักษณะคำถามที่กว้างนี้ทำให้ครูเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ และทำการศึกษาเพื่อให้ตนเองมีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์สภาพปัญหาในห้องเรียนจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูแต่ละคนต้องทำการสำรวจหรือศึกษาว่ามีอะไรเกิดขึ้นในห้องเรียน สิ่งนั้นเป็นปัญหาหรือไม่ และหากสภาพที่เกิดขึ้นในห้องเรียนแสดงถึงปัญหาหลายประการที่ต้องการการแก้ไข ครูก็จำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของปัญหาเหล่านั้น

1. ประเด็นในการวิเคราะห์สภาพปัญหา

ครูนักวิจัยควรตั้งคำถามกับตนเองหลังจากสังเกตเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนที่ตนเองรับผิดชอบดังต่อไปนี้

- 1.1 ปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร
- 1.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของใคร
- 1.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อใครและอะไรบ้าง
- 1.4 ปัญหาที่เกิดขึ้นมีความสำคัญในระดับใด เมื่อเทียบกับปัญหาอื่น ปัญหาใดสำคัญกว่ากัน
- 1.5 ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับปัญหาหรือเหตุการณ์อื่น ๆ อะไรบ้าง อย่างไร
- 1.6 ใครคือผู้รับผิดชอบหลักในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และการแก้ปัญหานั้นต้องเกี่ยวข้องกับใครหรือไม่ อย่างไร

2. การใช้ประโยชน์จากผลการวิเคราะห์สภาพปัญหา

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพปัญหานี้นำไปสู่การกำหนดคำถามวิจัยที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ทำให้ผู้วิจัยสามารถตัดสินใจในการวางแผนการวิจัยได้ดังนี้

2.1 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนำไปสู่การกำหนดคำถามวิจัยได้หลายคำถามที่ไม่เหมือนกัน การวิเคราะห์สภาพปัญหาจะทำให้ทราบว่าคำถามวิจัยใดมีความสำคัญที่สุดหรือเร่งด่วนที่สุดที่ต้องนำมาหาคำตอบก่อน

2.2 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเกิดกับนักเรียนทั้งห้องหรือเกิดกับนักเรียนบางคน การวิเคราะห์ปัญหาทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจได้ว่ากลุ่มเป้าหมายของการศึกษาคั้งนั้นคือใคร

2.3 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น บางครั้งครูคนเดียวแก้ไขไม่ได้ ต้องอาศัยเพื่อนครูคนอื่นหรือผู้เกี่ยวข้อง หรือนักวิชาการภายนอกมาร่วมกันวางแผนการแก้ไขปัญหา ดังนั้น ครูผู้ที่กำลังทำวิจัยจะมีข้อมูลตัดสินใจในการวิจัยนั้นสมควรใช้รูปแบบการวิจัยแบบใด จำเป็นต้องเชิญบุคคลภายนอกที่มีความชำนาญมาช่วยให้คำแนะนำหรือไม่ เช่น การใช้รูปแบบจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หากครูไม่รู้ว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไร ก็ต้องระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด การวิจัยที่เหมาะสมสำหรับกรณีนี้ ก็จะเป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแบบร่วมมือ

2.4 ในบางคำถามวิจัยจำเป็นต้องแก้ไขในระดับกว้างหรือทำในระดับโรงเรียนไม่ใช่เป็นปัญหาที่แก้ไขได้ในชั้นเรียนนั้น หรือห้องเรียนนั้น เช่น ปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์ หากผู้เรียนมีพื้นฐานอ่อนอันเนื่องมาจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ก่อนหน้านั้น การแก้ไขเฉพาะรายบุคคลไม่ได้ขจัดต้นเหตุของปัญหาให้หมดไปได้ อาจจำเป็นต้องแก้ไขโดยปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับการสอนคณิตศาสตร์ใหม่ทั้งหมด ลักษณะของการวิจัยน่าจะเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบทำในระดับโรงเรียน

3. การตั้งข้อสงสัย

ครูต้องเป็นคนช่างสังเกต แล้วสะท้อนสิ่งที่สังเกตเห็น ตั้งเป็นข้อสงสัยโดยการถามตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 คุณมีข้อสงสัยอะไรบ้างเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนของคุณ

3.2 สิ่งที่ทำให้คุณสงสัยว่าเป็นปัญหาในชั้นเรียนของคุณ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระ หรือการจัดการเรียนการสอน

3.3 ลักษณะอะไรบ้างในการเรียนรู้ของนักเรียนที่คุณอยากทำความเข้าใจให้ดีขึ้น

3.4 ลักษณะของการสอนอะไรบ้างที่เป็นปัญหาของคุณ และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

3.5 คุณรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับการสอนของคุณ และเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งคุณต้องการตรวจสอบ

อนุวัติ คุณแก้ว (2555: 37-40) ได้กล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียน ดังประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของปัญหาการเรียนการสอนเพื่อการวิจัยในชั้นเรียน

ในการทำวิจัยในชั้นเรียน จุดเริ่มต้นครูผู้สอนต้องวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการเรียนการสอน การวิเคราะห์ปัญหาจะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถกำหนดปัญหาการวิจัย (Research problem) ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้อย่างเฉพาะเจาะจงและชัดเจน เพื่อศึกษาค้นหาคำตอบในการวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียนได้ ลักษณะปัญหาการวิจัย ควรมีลักษณะดังนี้

1.1 เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เป็นปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในวิชาที่สอน เช่น เมื่อสอนนักเรียนจบเนื้อหา หรือ หลักสูตรแล้ว พบว่า นักเรียนบางคน หรือ นักเรียนส่วนใหญ่สอบไม่ผ่าน หรือ มีผลการเรียนค่อนข้างต่ำ

1.2 เป็นปัญหาที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาทำการวิจัย ปัญหาบางปัญหาไม่เหมาะที่จะนำมาวิจัย เพราะสามารถหาคำตอบโดยสามัญสำนึกได้ (Common sense) เช่น ปัญหาการคุยกันในห้องเรียน ปัญหาการไม่มีอุปกรณ์มาเรียน เป็นต้น

1.3 เป็นปัญหาที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก สำหรับประเด็นนี้ จะเกี่ยวเนื่องกับประเด็นที่ผ่านมา กล่าวคือ ปัญหาที่จะวิจัยนั้นต้องสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับทั้งครูและนักเรียน โดยครูได้ทราบถึงวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีระบบ และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

1.4 เป็นปัญหาที่ครูมีความสนใจ และมีความรู้ในการที่จะแก้ไขปัญหานั้น ปัญหาบางปัญหาถึงจะเป็นปัญหาก็จริง แต่ไม่น่าสนใจ หรือไม่ใช่ปัญหาสำคัญ ปัญหาที่นำมาวิจัยนั้น ครูต้องมีความสนใจ และมีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี เพราะจะทำให้สามารถทำการวิจัยได้สำเร็จลุล่วง และมีความสุขกับการแก้ปัญหานั้น ๆ

1.5 เป็นปัญหาที่สามารถหาคำตอบได้ ด้วยวิธีการที่เป็นระบบ กล่าวคือ ไม่เป็นปัญหาที่กว้างจนเกินไป สามารถหาคำตอบด้วยวิธีการที่ไม่ยากจนเกินไป ไม่ต้องใช้งบประมาณมากนัก ระยะเวลาที่ต้องทำไม่ควรยาวนาน

2. การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้ที่จะทำวิจัยหรือครูผู้สอน ต้องวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ หรือ จะเป็นปัญหาทางด้านพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งเป็นปัญหาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะได้ทราบสาเหตุของปัญหา ลักษณะของปัญหา เพื่อจะได้หาแนวทางแก้ปัญหานั้น ๆ การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และ

กำหนดแนวทางเลือกในการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนสำคัญยิ่งของการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาที่ครูผู้สอนจะได้นำไปใช้ในการกำหนดวิธีการแก้ปัญหา หรือพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน มีปัญหาเกิดขึ้นหลาย ๆ ปัญหา เช่น ปัญหาที่ตัวนักเรียน ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา (I.Q.) ความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) ความสามารถในการปฏิบัติงานต่าง ๆ สภาพทางร่างกาย สุขภาพที่ส่งผลต่อการเรียน ฯลฯ ปัญหาที่เกิดจากครู ได้แก่ ครูขาดเทคนิคการสอนใหม่ ๆ ครูขาดความกระตือรือร้นและสนใจในการสอน ครูไม่ได้ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ ครูไม่ทำหรือใช้แผนการเรียนรู้และครูไม่ใช้นวัตกรรมประกอบการสอน เป็นต้น ดังนั้น ครูควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยพิจารณาจากรุนแรงของปัญหา ว่าปัญหาใดควรได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม ให้ได้ตามความเหมาะสมในการแก้ปัญหานั้น จากนั้นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เพื่อการนำไปสู่การวางแผนออกแบบสื่อหรือวิธีการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูจะต้องมีความเข้าใจถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้ครูมองเห็นความสัมพันธ์ของภารกิจ และองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตที่ชัดเจน เพื่อให้การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาเป็นไปอย่างถูกต้อง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน หากพิจารณาโดยใช้เวลาเป็นเครื่องกำหนด สามารถแบ่งปัญหาเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) ปัญหาเชิงแก้ไขปรับปรุง เป็นความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริง กับสภาพที่ต้องการให้เกิด หรือ สภาพที่คาดหวังในปัจจุบัน
- 2) ปัญหาเชิงป้องกัน เป็นปัญหาที่เคยเกิดจากการพิจารณา แนวโน้มจากอดีต ถึงปัจจุบัน แล้วเห็นว่า สิ่งที่เป็นจริงหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จะต่ำกว่าสิ่งที่คาดหวังในระยะต่อไป
- 3) ปัญหาเชิงพัฒนา เป็นปัญหาที่เกิดจากความต้องการเพิ่มคุณภาพของผลงาน หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการเปลี่ยนระดับสิ่งที่คาดหวังในอนาคตให้สูงขึ้น

2.2 การกำหนดแนวทางเลือกในการแก้ปัญหา

เมื่อครูได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาเรียบร้อยแล้ว ลำดับต่อไปต้องกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนปรับกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนา กิจกรรม รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม ที่ครูผู้สอนต้องการพัฒนาตามกระบวนการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ ครูจะต้องนำหลักการ ทฤษฎี ตามหลักการของศาสตร์

สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการปรับปรุง/พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และนวัตกรรมการศึกษา เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และมีคุณภาพ

จากวิธีการวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียนที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การวิจัยในชั้นเรียนเริ่มจากการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ว่าปัญหานั้นมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง แล้วจะใช้วิธีการใด แก้ปัญหาดังกล่าว ปัญหาอาจจะเกิดจากผู้เรียน ครูผู้สอน หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน ดังนั้นการวิเคราะห์ปัญหาคูณักวิจัยสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธีเพื่อให้สามารถทราบประเด็นปัญหาที่แท้จริงเพื่อนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้อง การวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียน เช่น การวิเคราะห์เชิงระบบ การวิเคราะห์ด้วยแผนผังความคิด การวิเคราะห์ด้วยแผนผังก้างปลา และการวิเคราะห์ด้วยการตั้งคำถาม

การเลือกปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน

ประสาธต์ เนิ่งเฉลิม (2556: 86-93) ได้กล่าวถึงการเลือกปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน ดังนี้

1. ลักษณะของปัญหาการเรียนการสอน

ปัญหาที่จะนำมาทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่ประสบพบเจอในห้องเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ เจตคติต่อวิชาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ฯลฯ ปัญหาการเรียนการสอนอาจได้มาจากความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง หรือความไม่สอดคล้องกันระหว่างสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการแก้ไข หรือพัฒนาอย่างเป็นระบบ หรือได้รับการป้องกัน ลักษณะของปัญหามีรายละเอียดดังนี้

ปัญหาเชิงแก้ไขปรับปรุง คือ ปัญหาเกิดขึ้นแล้ว ณ จุดใดจุดหนึ่งในอดีตและปัจจุบัน ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ปัญหานี้ต้องได้รับการแก้ไข ถ้าไม่แก้ไขจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องรีบแก้ไขทันที เช่น พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

ปัญหาเชิงป้องกัน คือ ปัญหาที่เป็นจริงและเกิดขึ้นจริง แต่มีผลต่ำกว่าสิ่งที่คาดหวัง และคาดว่าจะเกิดเป็นปัญหาในอนาคตได้ ถ้าไม่ป้องกันไว้ก่อน

ปัญหาเชิงพัฒนา คือ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน จึงไม่เป็นปัญหา แต่อาจเป็นปัญหาในระยะต่อไปถ้ายังปฏิบัติงานเช่นเดิมสิ่งที่จริงจะต่ำกว่าสิ่งที่คาดหวัง หรือปัจจุบันไม่มีปัญหา แต่ต้องมีการพัฒนาไม่เช่นนั้นจะไม่เกิดการสร้างสรรค์หรือทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. แหล่งของปัญหาการวิจัย

การเลือกปัญหาที่จะนำไปสู่ประเด็นการวิจัยนั้น สามารถค้นหาได้จากหลายแหล่ง ซึ่งการเลือกปัญหาให้ได้ปัญหาวิจัยที่ดีที่สุดทำได้ไม่ง่ายมากนัก ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเลือก

ปัญหาได้ง่ายขึ้นคือจะต้องรู้ว่าแหล่งของปัญหานั้นมาจากที่ใดบ้าง โดยทั่วไปแล้วแหล่งของปัญหาการวิจัยสามารถค้นหาได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่ได้จากการปฏิบัติงานหรือสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังประสบอยู่ตามความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หรือความสนใจใคร่รู้ของผู้วิจัยตามสภาพการจัดการเรียนการสอนบ่อยครั้งมักจะพบว่าปัญหาของการวิจัยนั้นมาจากห้องเรียน พฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน ผู้วิจัยจะต้องสังเกตและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาตามสภาพความเป็นจริง เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการพูด ความสามารถทางด้านความคิดขั้นสูง ฯลฯ

2. การพูดคุยปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงานหรือผู้รู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอนโดยการพูดคุยเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามโอกาสต่าง ๆ อาจนำไปสู่การทบทวนประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การวิจัยได้เพราะบางครั้งเพื่อนร่วมงานหรือผู้รู้อาจมีประเด็นปัญหาหรือประเด็นการวิจัยใหม่ ๆ ทำหยาการพัฒนาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี บางครั้งปัญหาการวิจัยอาจจะได้มาจากปรากฏการณ์หรือไต่ยินแว่ว ๆ มา จากบุคคลรอบข้าง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความริเริ่มของงานวิจัยได้

3. การเข้าร่วมเวทีวิชาการ การประชุมสัมมนาทางวิชาการลักษณะของประเด็นปัญหามักเกิดจากการเข้าร่วมรับฟังและยินดีรับข้อเสนอแนะจากผู้รู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเวทีวิชาการซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์มุมมองใหม่ ๆ หรือวิทยาการใหม่ ๆ ที่อาจนำไปสู่การกำหนดหัวข้อการวิจัยได้ เช่น การประชุมวิชาการระดับชาติ การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ

4. การอ่านเอกสารและศึกษาจากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านบทความวิชาการ บทความวิจัยต่าง ๆ ที่ได้รับการเผยแพร่ทั้งในรูปแบบตีพิมพ์รูปเล่ม และเผยแพร่แบบออนไลน์ การศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถบ่งชี้ความเหมือนและความแตกต่างกับงานวิจัยที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร เรื่องที่ทำวิจัยทันสมัยและน่าสนใจหรือไม่ การทบทวนเอกสารและงานวิจัย นอกจากจะทำให้ให้นักวิจัยได้ทราบถึงประเด็นแนวโน้มการวิจัยแล้ว ยังช่วยให้การตั้งสมมติฐานการวิจัยชัดเจนขึ้น สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้อย่างมีหลักการ

5. หน่วยงานวิจัยกำหนดโจทย์การวิจัย บางครั้งแหล่งทุนการวิจัยก็จะเป็นผู้กำหนดโจทย์หรือประเด็นการทำวิจัย ซึ่งจะช่วยให้ นักวิจัยสามารถนำเสนอกรอบแนวคิดเพื่อขอรับทุนสนับสนุนการวิจัย เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฯลฯ

6. การอ่านผลงานวิจัยของผู้อื่น การกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยสามารถค้นหาได้จากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์หรือบทความวิจัยก็ได้ ปัญหาที่สามารถนำมากำหนดประเด็นทางการวิจัยนั้นมักปรากฏในส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งข้อเสนอแนะนี้จะทำ

ให้นักวิจัยได้ต่อยอดการศึกษาจากงานวิจัยที่ผ่านมา แล้วเกิดความรู้สึกว่างานวิจัยของตนไม่สมบูรณ์ ควรได้รับการเติมเต็มโดยผ่านกระบวนการวิจัยอื่น ๆ

3. เกณฑ์ในการเลือกปัญหาวิจัยการเรียนการสอน

การเลือกปัญหาการวิจัยเป็นหัวใจสำคัญของการนำไปสู่การทำวิจัย ซึ่งจะต้องมีประโยชน์และสามารถทำการวิจัยได้ ทั้งนี้ การกำหนดประเด็นการวิจัยจะต้องสอดคล้องกับปัญหาที่จะศึกษา ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือกปัญหาการวิจัย ดังนี้

1. ด้านผู้วิจัย

งานวิจัยนั้นเกิดจากความสนใจใคร่รู้ในประเด็นการเรียนการสอนอย่างแท้จริง เนื่องจากการวิจัยต้องอาศัยความเพียรพยายาม มีใจรักที่จะแสวงหาและพัฒนาความรู้ด้านการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงต้องมีความรักที่จะทำวิจัยเป็นพื้นฐาน ถ้าหากปัญหานั้นไม่ได้เกิดจากความสนใจแล้ว ก็จะส่งผลให้งานวิจัยที่ออกมาไม่มีคุณภาพหรือเกิดความเบื่อหน่าย ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง พัฒนางานและขาดการสานต่อองค์ความรู้ใหม่

การเลือกปัญหาการวิจัยต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับงานที่ตนปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมทักษะและความสามารถตามพื้นฐานความรู้และทัศนคติ ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจตนเองว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับใด เพื่อประเมินประสบการณ์และขีดจำกัด ถ้าหากเลือกปัญหาการวิจัยที่ไม่สะท้อนตามสภาพความสามารถและงานตามหน้าที่ของตนเองแล้วอาจนำไปสู่ความล้มเหลวของการทำวิจัยในลำดับต่อไป

งบประมาณสำหรับการทำวิจัยมีเพียงพอมากน้อยหรือไม่ ค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยอาจต้องพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบ ควรมีการจัดทำประมาณการค่าใช้จ่ายในโครงการวิจัย ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงภาระงานวิจัยและความลุ่มลึกเชิงวิชาการที่สามารถเปลี่ยนผ่านตามกรอบงบประมาณการวิจัยที่จัดทำขึ้น บางครั้งงานวิจัยอาจไม่ต้องใช้งบดำเนินการมาก แต่ให้ผลที่คุ้มค่าต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือบางครั้งที่จะต้องใช้งบประมาณการวิจัยสำหรับโครงการใหญ่ หรือมีผลกระทบในเชิงสังคมด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยอาจจัดทำรายละเอียดโครงการ เพื่อเสนอขอรับทุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

เวลาในการทำวิจัยก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้งานวิจัยสำเร็จตามเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยจะต้องกำหนดหรือจัดสรรเวลาสำหรับการทำวิจัยอย่างเป็นระบบ มีวินัยในการทำงาน บางครั้งอาจจะต้องใช้เวลาเพื่อการเดินทาง การพบปะพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญ การสอบถามผู้เรียน ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยเวลาในการดำเนินงานทั้งสิ้น บางครั้งบางคราวสำหรับบางคนก็อาจจะต้องทุ่มเทเวลาให้กับภาระงานอย่างอื่น เช่น งานบริหาร งานประกันคุณภาพ งานบริการสังคม ต้องจัดสรรเวลาเพื่อการทำวิจัยให้ได้และทำเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านปัญหาการทำวิจัย

ปัญหาการทำวิจัยถือเป็นจุดเริ่มสำคัญที่จะนำพาผู้วิจัยไปสู่กระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหา ดังนั้น ผลการวิจัยจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดและส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนนั้น ปัญหาที่เลือกมาศึกษาจะต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับภาระงานที่ผู้วิจัยรับผิดชอบหรือส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเองทางวิชาการ

ปัญหาการวิจัยควรมีลักษณะที่เป็นงานสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการเรียนการสอน อาทิ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ กลวิธีการสอนสื่อการเรียนการสอน ฯลฯ ทั้งนี้ปัญหาการวิจัยจะต้องได้รับการแก้ไขด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่สามารถตอบความมุ่งหมายของการวิจัยได้อย่างตรงประเด็นและไม่ขัดกับจรรยาบรรณของนักวิจัย

ปัญหาการวิจัยควรได้รับการพิจารณาเรียงลำดับความสำคัญว่าประเด็นควรแก้ไขก่อน-หลัง การจัดเรียงลำดับก็จะเป็นการสะท้อนถึงสภาพความรุนแรงของปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยต้องทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาและจัดเรียงลำดับของปัญหาตามสภาพความรุนแรงหรือความสำคัญหรือการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ก่อน-หลังเช่นกัน

3. ด้านสภาพบริบทที่เอื้อต่อการวิจัย

ประเด็นปัญหาของการวิจัยนั้นจะต้องมีการตรวจสอบหรือยืนยันจากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ ที่มีความน่าเชื่อถือ ดังนั้น การเข้าถึงแหล่งข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการต่าง ๆ ก็เป็นประเด็นในการพิจารณาร่วมด้วย เช่น แหล่งสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายออนไลน์ ห้องสมุด แหล่งค้นคว้าเอกสารอ้างอิง

นโยบายของหน่วยงานหรือสถาบันที่เอื้อให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดประเด็นปัญหาและแนวทางการดำเนินการวิจัยได้ การเอื้อโอกาสของหน่วยงานก็จะมีผลต่อขวัญกำลังใจในการค้นหาสาเหตุ ประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาได้อีกช่องทางหนึ่ง หากผู้วิจัยไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่ก็จะพลอยให้เกิดสภาพการณ์ที่เรียกว่าทำวิจัยแบบกลืนไม่เข้าคายไม่ออก

การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารหรือหน่วยงานในการนำวิจัยมาเป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนพัฒนาองค์กร ถ้าหากผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยแล้ว ก็ย่อมส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาลดลง และสิ่งที่เป็นปัญหาการเรียนการสอนยังคงอยู่หรือยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

สภาพปัญหาการเรียนการสอนต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น กลุ่มตัวอย่าง ผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ เพราะบางครั้งการวิจัยการเรียนการสอนจะต้องอาศัยระยะเวลา การประสานประโยชน์จากหลายบุคคล หลายหน่วยงาน หากไม่ได้รับการสนับสนุนแล้ว ผู้วิจัยอาจจะรู้สึกท้อแท้ และล้มเลิกการทำวิจัยได้

การเลือกปัญหาการวิจัยจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องรู้ว่าวิธีการศึกษาและระบุปัญหานั้นต้องอาศัยความคิดและความรู้สึกร่วมกัน คำว่า ความคิด หมายถึงผู้วิจัยอิงหลักการทฤษฎีที่ศึกษามาแล้ว สะท้อนสิ่งที่แตกต่าง และควรรู้สึก หมายถึงผู้วิจัยได้สังเกตและเกิดความรู้สึกว่ามีอะไรผิดแปลกไปจากสภาพปกติ หรือสงสัยว่าทฤษฎีอาจจะผิด การทบทวนสภาพปัญหาที่นำไปสู่การวิจัยให้ชัดเจน ก็เปรียบเสมือนการมองเห็นช่องทางที่จะนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยและเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการวิจัยในขั้นอื่น ๆ ต่อไป

อนูวัตติ คุณแก้ว (2555: 40) ได้กล่าวถึงการเลือกปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน ดังนี้

หลังจากที่ครูผู้สอนได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาเรียบร้อยแล้ว ในขั้นต่อไปนั้น ครูผู้สอนต้องเลือกปัญหาที่จะทำการวิจัยในชั้นเรียน โดยจัดลำดับความสำคัญของปัญหา พิจารณาความรุนแรงของปัญหา ว่าปัญหาใดควรได้รับการแก้ไขหรือพัฒนา ก่อนหลัง ในการเลือกปัญหาในการวิจัยในชั้นเรียน มีแนวทางการเลือกดังนี้

1. เป็นปัญหาที่สามารถหาคำตอบโดยวิธีการวิจัยได้ ต้องใช้กระบวนการที่เป็นระบบในการแก้ไขปัญหานั้น ไม่ใช่ปัญหาที่หาคำตอบโดยใช้สามัญสำนึก
2. ปัญหานั้นมีประโยชน์โดยตรงกับนักเรียนมากที่สุด ในช่วงเวลานั้น และในอนาคต
3. ปัญหานั้นมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไข เพราะมีผลต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือผลการเรียนรู้ของนักเรียน
4. ครูผู้สอนมีความรู้ และทักษะในการแก้ปัญหานั้นโดยวิธีการวิจัย
5. สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และสภาพปัจจุบันของสังคม

สรุป

การกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นในการทำวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งการกำหนดประเด็นปัญหาจะได้มาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนที่ครูนักวิจัยทำการสอน โดยปัญหานั้นจะเป็นสิ่งที่ผู้เรียนไม่บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือสิ่งที่ครูคาดหวังไว้ ปัญหาจำแนกจากตามพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย ครูจะทำการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาว่ามีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง เช่น จากตัวผู้เรียน จากครูผู้สอน จากสื่อการสอน หรือจากปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ การหาสาเหตุดังกล่าวอาจจะได้มาจากการสังเกต การสอบถาม การถามตอบ จากผลงานผู้เรียน การทำแบบฝึกหัด การทำแบบทดสอบ ซึ่งการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุสามารถทำได้หลากหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์เชิงระบบ การวิเคราะห์ด้วยแผนผังความคิด การวิเคราะห์ด้วยแผนผังก้างปลา และการวิเคราะห์ด้วยการตั้งคำถาม เมื่อวิเคราะห์จนได้ปัญหาและสาเหตุแล้ว ครูนักวิจัยจะทำการเรียงลำดับความรุนแรงของปัญหาเพื่อทำ

การคัดเลือกประเด็นปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียน ในการคัดเลือกปัญหาผู้เรียนที่จะนำมาทำวิจัยในชั้นเรียนนั้น ครูนักวิจัยควรคำนึงถึงปัญหาที่เร่งด่วนและส่งผลเสียต่อผู้เรียนในลำดับแรกๆ จากนั้นครูนักวิจัยจะหาวิธีการหรือแนวทางการแก้ไข หรือเรียกว่านวัตกรรมที่จะนำมาแก้ปัญหานั้นเอง